

Moholy-Nagy László filmforgatókönyve elé

A korai nemzetközi avantgarde-mozgalomban nagyra értékelt, a hazai és külföldi szakirodalomban egyre szélesebb körben ismertté vált Moholy-Nagy László vizuális művészeti tevékenységéhez ezúttal egy újabb, unikális adalékkal szeretnénk szolgálni. Mint filmforgatókönyv-írókat mutatjuk be.

Nyolc filmjéből kettőt legutóbb Budapesten a Magyar Nemzeti Galériában rendezett kiállításán láthatott a közönség. Kivitelezetlen forgatókönyve mindössze kettő maradt ránk. Az első, a „Nagyváros dinamikája” (megjelent a *Ma-ban a Musik und Theater Numer 1924*) a kezdő, futurista hatásoktól nem mentes lépést mutatja a film felé. Problémafelvetése, az „univerzális és dinamikus élet”, melyet manifesztumában már korábban is hirdetett, tulajdonképpen összeköti a konstruktivitás és mozgás, a nagybetűs TEMPO jegyében született első szcenáriumot a 8 elkészült rövidfilm után 1936-ban csupán nyomtatásban publikum elé kerülhetett forgatókönyvvel, a „Tyúk az tyúk marad”-dal. A kapitalizálódó világ, az épülő, gépesített nagyváros konstrukciói mellett az embert is figyelte. Ez itt a leginkább szembe-tűnő sokoldalú alkotópályája összességét tekintve is. Különös és éppen ezért feltétlen figyelemre méltó, hogy Moholy-Nagy László, akit az elvont mértani formák, színek, ritmusok, térképletek messze mutató művészeként ismertünk mindeddig, olyanak, aki a gondolati közlést, az ábrázolást 1910-es években Magyarországon készült rajzaitól eltekintve, mindig kerülte, most éppen társadalmi, morális problémákra érzékeny művészként mutatkozik meg. Történetet mond el a kapitalizálódó nagyváros lakóiról. Alarcos férfiak, kiszolgáltatott nő, szegénység, boldogtalanság egy banális, abszurd történetben. Mindez a század első felében szembeötlő jelenség, melyre Moholy idejekorán reagált, s amely ma sem tekinthető valószínűtlen látomássornak. Mégsem csupán ennyi a film fő erénye. A felépítés, a szerkezeti megoldás, a dinamika, a montázs, az animáció és a valós mozgás ötvöződésének filmnyelven való megfogalmazása, az, ami Moholy-Nagy művészetének belső sajátja, amelyhez a fényképezésen át vezetett útja. Fotómontázsai alkotják filmjeinek előzményeit.

E forgatókönyv megírása után szakított is a filmmel, ő nem üzletet akart csinálni, pedig lehetőség csak arra kínálkozott. Egyetlen, végső bizalma a Szovjetunióban volt, ahol a műalkotás nem jelentett többé árut, s ahol, távolról úgy érezte, álmai megvalósulhatnak.

Bár a „Tyúk az tyúk marad” szcenárium forgatására nem került sor, mint összegező, filmalkotói tevékenységét sajátosan reprezentáló darab, a magyar fordításban itt először közreadva, feltétlen hozzátartozik Moholy-Nagy László művészetéről alkotott képünk kibővítéséhez. Erre az alkalmat egy negyven évvel ezelőtt, 1936-ban Brnóban négy nyelven (francia, angol, cseh, német) megjelent kiadvány, a *Telehor* unikális példányának meglelése szolgáltatta. A szerkesztő-kiadó Fr. Kalivoda által szignált Moholy-Nagy-füzetet maga a művész küldte 1936-ban Londonból Buda-

pestre, barátjának, az „öreg farkasnak” (Molnár Farkas). Adósságot törlesztünk mostani hazai közreadásával.

R. BAJKAY ÉVA

MOHOLY-NAGY LÁSZLÓ

A TYÚK AZ TYÚK MARAD

(Filmszenárium Kurt Schwitters „Auguste Bolte” című műve egy motívumának felhasználásával. Megjelent Brnóban 1936-ban, a „Telehor” című nemzetközi vizuális művészeti folyóiratban.)

1.

Háló mozog ide-oda a képsíkon.

Ferde síkon sok tojás gurul felénk, a legelsők nagyok, az utánuk következők kisebbek. Néhány tojás felugrál.

Egy férfikéz elkapja a felugráló tojásokat.

Az álarcos férfi zsonglörködik a tojásokkal. Tojásokat ragad meg a levegőben, majd eldobja őket, azok eltűnnek.

Egyre több tojás, egyre gyorsabban.

A férfi nem bír a tojásokkal, melyek már bombaként zúdulnak rá.

A férfi elfut.

A tojások, mint azelőtt, gurulnak lefelé a síkon. Először kisebb tojások jelennek meg, a következők nagyobbak, némelyik magasba szökken, leesik, újra felugrik. Némelyek kettéválnak.

A ferde sík áttűnik egy ház párkányába, ahol tojások gurulnak, ugrándoznak.

Egy tojás felugrik a párkányról és a ház homlokzata mentén leesik az utcára.

A tojás még néhányszor felugrik.

Egyre több tojás gyűlik össze, némelyek kettéválnak, de a legtöbb ugrándozva tovább gurul.

Forgalmas utca, emberek mennek, lábaik között tojások gurulnak, ugrándoznak. Az emberek lábai gyorsak, de a tojások egyre gyorsabbak.

Az emberek lábai lemaradnak a képről.

A tojások kocsik és vonatok kerekei közt, síneken keresztül, vizek fölött ugrálnak.

Kis vízsugarak és tojások ugranak a magasba. Fehérségük felvillan a sötét háttéren.

Most egy férfi végigmegy az utcán. A tojások mozgásával ellentétes irányban halad. (A tojások mozgása az előbb jobbról balra történt, tehát a férfi most balról jobb felé tart. Észrevesszük, hogy a tojások most megváltoztatják útjukat és a férfit követik: ők is az ellenkező irányba ugranak.)

Sok tojás gurul a férfi mögé, kicsik, nagyok.

Meglehetősen élénk utca.

Boltok babakocsikkal. A tojások a nyitott boltajtókon ugrálnak keresztül.

A tojások beugrálnak a babakocsikba.

Tíz asszony egymás után babakocsit tol a boltajtóból az utcára.

Újra emberek, tojások gurulnak a lábaik között.

Elöl fut a férfi, befordul egy sarkon.

Egy leánynevelde tíz diáklánya, lábaik körül a tojások.